Svenskt i Finland: Bilderna berättar – så har svenskbygden förändrats

SVENSKA TIDEN

1100–1300 Svensk infyttning
1351 Helsinge omnämns för första gången
1362 Finland får tillstånd att delta i konungavalen i Sverige
1527 Sverige lutheranskt
1543 Mikael Agricolas ABC-bok på finska
1550 Helsingfors grundas på Helsinge marker
1606 Vasa grundas
1623 Åbo hovrätt
1640 Det första universitetet i Finland grundas i Åbo
1734 En ny lag för det svenska riket
1776 Vasa hovrätt

RYSKA TIDEN

1808–1809 Krig mellan Sverige och Ryssland
1809 Borgå lantdag. Finland autonomt storfurstendöme under Ryssland.
1812 Helsingfors blir huvudstad
1827 Universitetet flyttas till Helsingfors
1860 Industrialiseringen börjar
1860 Första järnvägslinjen invigs (Helsingfors-Tavastehus)
1860 Finland får egen valuta (mark)
1863 Snellmans språkförordning, finskans ställning stärks
1902 Finskan och svenskan blir fullt jämställda
1905 Finland övergår till enkammarlantdag (riksdag)
1906 Allmän och lika rösträtt för män och kvinnor
1917 Finland självständigt
1921 Läroplikt införs
1922 Första språklagen införs
1972 Helsinge blir Vanda köping
1972 Det andra inhemska språket obligatoriskt i grundskolan
1974 Vanda blir stad
1995 Finland del av EU
2000 Finland inför Euron
2000 Finland får en ny grundlag som förenar och ersätter de tidigare lagarna

SVENSKAR I FINLAND

Svenskspråkiga människor har levt i Finland i åtminstone 900 år. Från mitten av 1100-talet fram till 1300-talet skedde en stor infyttning av människor från Sverige till Finland. De första infyttarna från Sverige bosatte sig längs med kusten och ådalarna på områden som lämpade sig för boskapsskötsel, jordbruk och fiske. Dessa områden var glest bebyggda. För att stärka sin ställning byggde svenskarna bland annat slott och kyrkor. Under samma tid som svenskarna flyttade till Finland blev det en del av det svenska riket. Båda språken levde sida vid sida.

DEN SVENSKSPRÅKIGA BOSÄTTNINGEN

1. Det svenska bosättningsområdet sträcker sig är 1400 ända från Viborgstrakten i öster längs hela kusten till Karleby i norr.
2. Det område där svenskspråkiga bor har blivit mindre, samtidigt som den procentuella andelen svenskspråkiga har minskat.
3. Finlandssvenskarna bor inte bara i de traditionella svenskbygderna. Många orter har en liten svensk minoritet, bland annat Tammerfors och Björneborg.
4. Antalet svenskspråkiga ökade fram till 1940-talet, då finlandssvenskarna nådde sitt största antal.
5. Idag är finlandssvenskarna ungefär lika många som de var 1880, men den procentuella andelen har minskat till 5,4 %.

Karta från 1743. Finlands nationalbibliotek.

Finland kristnades från Sverige. Som en del av Sverige fick Finland en världslig rättsordning och Finlandsmöte. Den svenske kungen Erik och biskop Henrik seglar över Östersjön.
ATK, Riksantikvarieämbetet Stockholm.

Antalet svenskspråkiga i Finland

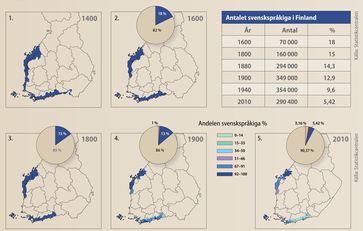

Antalet svenskspråkiga i Finland		
År	Antal	%
1600	70 000	18
1800	160 000	15
1880	294 000	14,3
1900	349 000	12,9
1940	354 000	9,6
2010	290 400	5,42

SPRÅK OCH IDENTITET

Den svenska tiden tog slut i och med Sveriges förlust i 1808–1809-års krig då Finland blev en del av Ryssland. Efter att Finland blivit ett ryskt storfurstendöme försökte man hitta en ny svensk och finsk identitet i Finland. Under 1800-talet hade nationalismen uppstått i Europa och denna spred sig till Finland. Nationalismen betonade vikten av det egna landets språk, historia och kultur. Finskans ställning ökade och många svenskspråkiga familjer av högre samhällsklasser började tala finska.

Begrepp som finlandssvensk och Svenskfinland uppstod under 1910-talen.

Svenskan var länge det officiella språket i Finland. Finlands lag har sin grund i den svenska lagen från 1734. Nya lagar har kommit till, men ännu finns det spår av de gamla lagarna kvar.

Enligt Martin Luther skulle predikan hållas på folkets språk istället för på latin. För präster blev det viktigt att ha kunskaper i både svenska och finska.
Helsinge kyrka, VK.

DET SVENSKA ARVET

Det finns få länder som har så mycket gemensamt som Finland och Sverige.

- Domstolarna och lagarna
- Kyrkan
- Finlands vapen: Ett svenskt lejon
- Röda stugor

Lejonet är en symbol för mod, styrka och vaksamhet. Första gången det användes för storfurstendömet Finland var på Gustav Vasas gravmonument.

Utgångspunkten för ett geografiskt Svenskfinland blev de svensktalande områdena vid kusterna i Nyland, Åboland och Österbotten samt Åland.
SLS FKA, Affisch utgiven av Svenska folkskolans vänner.

Vikingen blev en symbol för Svenskfinland. Vikingen visade på det gamla bandet till Sverige.
SLS FKA, Modlerskolan utgiven av Svenska odlingens vänner i Helsingfors.

Vasa hovrätt och den gamla hovrätten, numera Korsholms kyrka.
Fotograf Rafael Olin. SLS ÖTA.

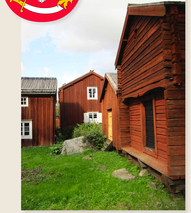
Den falurödа färgen hör till de mer synliga saker som Sverige och Finland har gemensamt. Stundars hembygdsförening, Solf.

TVÅ GAMLA SVENSKBYGDER

Österbotten: Vasa

Jämfört med idag var Vasa på 1800-talet en liten stad med 3000 invånare. Men för samtiden var det en av Finlands större städer.

Vasas stadsvapen. Vasa fick stadsrättigheter år 1606. Staden fick sitt namn av Karl IX som var son till Gustav Vasa.

Svenska språket dominerade i Vasa fram till slutet av 1800-talet. Nya arbetsplatser inom bland annat industrin ledde till en kraftig infyttning av finskspråkiga till staden under 1920-talet.

Vasa har fortfarande en stor svenskspråkig minoritet eftersom de omkringliggande kommunerna är svenskspråkiga.

Sedan 1300-talet har det bott folk i trakten kring Vasa. På platsen för den gamla borgen står ett monument som berättar om hur Finland kristnades från Sverige. SLS ÖTA.

Gamla Vasa från norr. OM.

Gamla Vasa efter branden. Vasa förstördes i en brand 1852. Efter branden flyttade Vasa till sin nuvarande plats närmare havet. SLS ÖTA.

Det nya Vasa sett från vattentornet vid början av 1900-talet. SLS ÖTA.

Även idag är Vasa en för finländska förhållanden stor stad med sina 60 000 invånare. Vasa är centrum i det svenska Österbotten. Bilder från Vasa torg 1890, 1960 och 2014. OM.

Vandas stadsvapen

De första infyttarna bosatte sig längs med ådalarna. Där fanns det en god tillgång på foder. Havsfisket och särskilt strömmingsfisket var också viktigt för svenskarna. En liten finsk befolkning fanns i området. Infyttningen gick fredligt till och Vanda å möjliggjorde även kontakter med den finskspråkiga befolkningen längre in i landet.
Vanda å, SLS FKA.

Nyland: Vanda

Första gången Helsinge omnämndes var år 1351. Namnet ändrades till Vanda 1972. Enligt en myt fick Helsinge sitt namn av en sjörövare vid namn Helsing. Mer troligt är att namnet kommer från svenska bosättare från Hälsingland i Sverige.

Bild från Helsinge kyrkoby från början av 1900-talet och från samma ställe 2014. Helsinge kyrkoby. Fotograf Gabriel Nikander. SLS FKA.

Närheten till Helsingfors har varit avgörande för Helsinges utveckling. Helsingfors grundades på Helsinge sockens marker 1550 och blev Finlands huvudstad år 1812. Vägskylt vid Helsinge kyrkoby.
Fotograf Reijo Turunen. SLS FKA.

Tre viktiga år i Helsinge/Vandas historia:

1550 Helsingfors grundas
1740 Sveaborg börjar byggas
1812 Helsingfors blir Finlands huvudstad

Även om utvecklingen gått snabbt fram är det fortfarande möjligt att hitta öppna landskap även i dagens Vanda. Mårtensby i Vanda 1975.
Fotograf Reijo Turunen. SLS FKA.

Vägar har byggts genom de gamla byarna i Vanda och förändrat de gamla vattendrag. Idag syns den gamla kyrkan knappt för de bullerskydd som byggts längs med motorvägen. Helsinge kyrkby i dag och 1970.
Fotograf Reijo Turunen. SLS FKA.

Under 1900-talet har Helsinge genomgått en snabb utveckling och tillväxt. Den gamla jordbruksbygden har ersatts av en urban stadsmiljö med Dickursby som centrum. Bild av Kaletorni i Dickursby. Vandas högsta byggnad som stod färdig 2005.

Antalet svensk- och finskspråkiga i Vanda

Helsingfors växt på Helsinges bekostnad

Helsinge / Vanda
1643
1906
1946
1966
Till Helsingfors

Helsinge gick mitt om sina mest svenska områden då Malm och Nordsjö blev en del av Helsingfors. Helsinge har övergått från att ha varit en nästan helt svenskspråkig bygd till en nästan helt finskspråkig. Samma utveckling kan ses på andra håll i Nyland, bland annat i Esbo.

svenska nu

SLS ÖTA Österbottens traditionsarkiv
SLS FKA Finska folkmuseet
OM Österbottens museum
VK Vanda stadsmuseum

SLS SVENSKA LITTERATURSÄLLSKAPET I FINLAND